

พำทางต้น การเมืองไทย

ชัยอนันต์ สมุทวณิช

สถาบันนโยบายศึกษา

(IPPS)

เอกสารนโยบาย

สนับสนุนโดย มูลนิธิคอนราด อเดนาวร์

ชื่อหนังสือ	ผ่าทางตันการเมืองไทย
ผู้เขียน	ชัยอนันต์ สมุทวณิช
ปีที่พิมพ์	ธันวาคม 2538
เจ้าของ	สถาบันนโยบายศึกษา 99/146 ซอยหมู่บ้านงามวงศ์วาน ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 9411832-3 โทรสาร 9411834
พิมพ์ที่	พี เพรส จำกัด

บทนำ

เมื่อสถาบันนโยบายศึกษาได้ริเริ่มให้มีการศึกษาปัญหาระบอบรัฐธรรมนูญไทยอย่างจริงจังโดยเชิญ ศาสตราจารย์ดร.อมร จันทรมบูรณ์ อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เป็นผู้เสนอแนวทางการแก้ปัญหาทางการเมืองไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 ต่อจากนั้นก็มีความกระตือรือร้นตื่นตัวในการผลักดันการปฏิรูปทางการเมืองอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนายแพทย์ ประเวศ วะสี ได้สนับสนุนให้มีการสร้างความรู้ด้านนี้อย่างจริงจัง ผ่านการทำงานของคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.)

ฐานความรู้เรื่องการปฏิรูปการเมืองและความสนใจใคร่รู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ขยายวงกว้างมากขึ้นเป็นลำดับ สื่อมวลชนได้มีส่วนผลักดันกระแสการปฏิรูปการเมืองอย่างต่อเนื่อง จนพรรคการเมืองเกิดการตระหนกในความสำคัญของเรื่องนี้ และได้มีการนำไปกำหนดเป็นนโยบายทางการเมืองอย่างชัดเจน

อาจกล่าวได้ว่าการปฏิรูปการเมืองเริ่มต้นในแนวทางที่ดี กล่าวคือ เกิดจากการช่วยกันสร้างฐานความรู้ มีกระบวนการให้กลุ่มบุคคลในวงกว้างได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ฐานความรู้นั้นก็เกิดจากการนำเสนอประเด็นต่างๆ ด้วยการทำการค้นคว้าวิจัย ทั้งจากนักวิชาการและผู้มีประสบการณ์ ที่สำคัญก็คือการเสนอระบบคิดแก้ไขปัญหาของสังคมแบบใหม่

ในปัจจุบัน การปฏิรูปการเมืองได้พัฒนาจากระดับของการสร้างความรู้มาเป็นประเด็นทางการเมือง (political issue) และกำลังคลี่คลายขยายตัวไปเป็นความพยายามที่จะสรุปหารัฐธรรมนูญเชิงนโยบายเพื่อก่อให้เกิดการตัดสินใจทางการเมือง

ข้าพเจ้าเห็นว่าแนวทางการปฏิรูปการเมืองมีลักษณะเป็นการปรับหรือระบบ ซึ่งเน้นหนักไปในการสร้างมาตรการทางรัฐธรรมนูญ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ รายงานการวิจัย 15 ฉบับ ของคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.) ที่จัดทำข้อเสนอการปฏิรูปการเมืองไทยนั้น มิได้มีส่วนใดเลยที่เป็นการออกแบบ (design) ระบบการเมืองใหม่ มีเรื่องเดียวที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ คือ “ระบบควบคุมตรวจสอบรัฐบาลทางการเมืองที่เหมาะสม” โดย ดร.สุรพล นิติไกรพจน์ แต่การวิจัยและข้อเสนอแนะก็มิใช่ข้อเสนอแนะในการจัดรูป

แบบความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติใหม่ แม้ว่ารายงานการวิจัยจะ
ได้เสนอแนะสภาพและลักษณะของปัญหาเรื่องภาวะการไร้เสถียรภาพของรัฐบาลอัน
เนื่องมาจากการเป็นรัฐบาลผสมหลายพรรคก็ตาม แต่กลับไปเสนอวิธีการแก้ปัญหา
ด้วยการกำหนดบทบาทของนายกรัฐมนตรีให้มีฐานะเป็น “ผู้นำ” ในทางการเมือง
อย่างแท้จริงไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยวางหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อรองรับภาวะความ
เป็นผู้นำของนายกรัฐมนตรี อีกทั้งสร้างมาตรการอื่นๆ ที่จะส่งเสริมให้นายกรัฐมนตรี
คือผู้ที่มีอำนาจสมบูรณ์ในการตัดสินใจทางการเมือง

แนวทางนี้เป็นแนวทางที่ใช้เป็นผลในบางประเทศในยุโรปโดยเฉพาะในเยอรมันนี
และฝรั่งเศส วิธีการของนักกฎหมายมหาชนเน้นไปที่การจัดวางระบบการตรวจสอบการ
ใช้อำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติเสียใหม่ นักกฎหมาย
มหาชนไทยได้นำแนวทางของเยอรมนีและฝรั่งเศสมาใช้เฉพาะการสร้างภาวะผู้นำของ
นายกรัฐมนตรี โดยอาศัยมาตรการทางสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือเสนอให้มีการ
กำหนดโดยแจ้งชัดในรัฐธรรมนูญถึงภารกิจในการเลือกสรรนายกรัฐมนตรีว่าเป็นภารกิจ
หลักของสภาผู้แทนราษฎรที่จะต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นในระยะเวลาที่กำหนด โดย
ให้นายกรัฐมนตรีต้องมาจากเสียงข้างมากในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร และไม่จำเป็น
ว่านายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การสรรหาผู้สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญของประเทศ
ต่างๆ นั้น จะต้องระลึกไว้ว่ามีอยู่สองระบบ คือ ระบบประธานาธิบดีที่มีนายกรัฐมนตรี
ด้วย เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน, ฝรั่งเศส, กรีซ เป็นต้น กับ ระบบรัฐสภาแบบ
อังกฤษ แต่ระบบของเยอรมันนีและฝรั่งเศสนั้น ตัวประธานาธิบดีเป็นผู้ที่ได้รับเลือก
ตั้งโดยตรงจากประชาชน การยึดโยงระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติจึงแก้ปัญหา
เรื่องความชอบธรรมของการเข้าสู่ตำแหน่งสูงสุดทางการบริหารได้

ข้อเสนอในการวางหลักเกณฑ์การแต่งตั้งและถอดถอนนายกรัฐมนตรีอย่างเข้มงวด
และมีการลงมติไม่ไว้วางใจที่สร้างสรรค์ตามแบบรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน
ฉบับปี 1949 โดยวางเงื่อนไขว่าสภาผู้แทนราษฎรจะมีมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี
ได้ก็ต่อเมื่อได้มีการเลือกผู้สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ โดยเสียงข้างมาก
ของสมาชิกที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรให้ได้เสียก่อน มาตรการนี้และมาตรการอื่นๆ
เป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ตราบเท่าที่สามารถแก้ปัญหา ความชอบธรรมในการเข้าดำรง

ตำแหน่งของหัวหน้าฝ่ายบริหารสูงสุด ใต้ได้เสียก่อน ซึ่งปัญหานี้เป็นประเด็นทาง การเมือง

การสร้างภาวะผู้นำให้แก่นายกรัฐมนตรีโดยมาตรการทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ นั้นเป็นไปได้ในสังคมการเมืองของประเทศตะวันตกก็เพราะสังคมการเมืองตะวันตกได้แก้ ปัญหาความชอบธรรมในการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้นำสูงสุดฝ่ายบริหารแล้ว ที่สำคัญก็ คือมีระบบพรรคการเมืองที่มั่นคงและมีกระบวนการคัดสรรผู้นำภายในพรรคซึ่งมีส่วน สำคัญที่ทำให้พรรคการเมืองนั่นเองและประชาชนโดยทั่วไปยอมรับในตัวบุคคลผู้มาดำรง ตำแหน่งทางการบริหารแล้ว

ประเทศในยุโรปได้วางมาตรการเสริมภาวะผู้นำของ ตำแหน่ง โดยที่ผู้นำและ รัฐมนตรีร่วมรัฐบาลไม่มีปัญหาทั้งในแง่ความชอบธรรมและในแง่คุณภาพหรือความ สามารถความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ที่จะเข้าสู่ตำแหน่งนั้น ๆ การเสริมความแข็งแกร่ง ให้แก่ตำแหน่งทางการบริหารจึงเป็นสิ่งที่กระทำได้

ปัญหาของสังคมการเมืองไทยแตกต่างไปจากของสังคมตะวันตกในแง่ที่ว่า การเสริมความแข็งแกร่งให้แก่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามแนวทางของฝรั่งเศสดังที่ กำหนดไว้ในธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 นั้น เป็นการสร้างความ แข็งแกร่งให้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่มาจากการปฏิบัติ และทำให้เกิดปัญหาด้าน ความชอบธรรมในระยะยาว

ดังนั้น การที่จะนำแนวทางนี้มาใช้ก็จะต้องสังวรณไว้ว่าแม้จะให้สภาผู้แทน ราษฎรเป็นผู้เลือกนายกรัฐมนตรีจากบุคคลภายนอกได้ก็ตาม คำถามก็ยังมีอยู่ว่า ถ้า เช่นนั้นทำไมจึงไม่ให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงเสียเลย การที่ไม่มีข้อ เสนอนี้ เพราะผู้เสนอรู้ถึงข้อจำกัดในการจะก่อให้เกิดปัญหาที่ว่า การเลือกนายกรัฐมนตรี เพียงคนเดียวโดยตรงจะทำให้การจัดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ เป็นไปได้ยากนั้น ยิ่งทำให้ข้อเสนอใน การสร้างภาวะผู้นำแก่นายกรัฐมนตรีมีปัญหาหนักขึ้นไปอีก

รัฐธรรมนูญไทย 14 ฉบับที่ผ่านมา มีการระบุให้นายกรัฐมนตรีต้องมาจาก สภาผู้แทนราษฎรเพียง 2 ฉบับเท่านั้น คือ ฉบับ พ.ศ. 2517 และ พ.ศ. 2534 ส่วน การจัดความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหารในลักษณะที่แต่ละฝ่าย ต่างมาจากการเลือกตั้งโดยตรงนั้นยังไม่มี

แนวทางที่ใช้ในการเสนอเรื่องการแยกอำนาจแบบใหม่นี้เป็นการออกแบบ (design) ระบบการเมือง โดยใช้สายกลางและคำนึงถึงข้อจำกัดของข้อเสนออื่น ๆ ดังกล่าวมาแล้ว แนวทางนี้เป็นแนวทางและมาตรการทางสังคมวัฒนธรรมการเมืองมากกว่าแนวทางกฎหมายมหาชน และเป็นแนวทางที่คำนึงถึงการออกแบบระบบการเมืองที่จะช่วยแก้ไขปัญหาค้นพื้นฐานทางการเมือง ก่อนที่จะมีการวางมาตรการทางกฎหมายมหาชน ดังนั้นระบบการคิดจึงต่างกัน อย่างน้อยก็ตรงที่ระบบการคิดใหม่มีได้ละเอียดระบบการคิดของกฎหมายมหาชน หากเป็นระบบการคิดที่กว้างกว่าระบบการคิดของกฎหมายมหาชน เพราะได้ก้าวเลยไปจากการแคบแสวงหาแนวทางและกลไกทางกฎหมายมหาชนเพื่อสร้างระบบการควบคุมตรวจสอบ

การกำหนดกลไกการควบคุมการตรวจสอบคานอำนาจให้สอดคล้องกับสังคมวิทยาการเมืองนั้น จะต้องมีใจถึงข้อจำกัดของนักกฎหมายมหาชนด้วย เพราะนักกฎหมายมหาชนอาจมองบริบททางสังคมวิทยาการเมืองแบบกลไกมากจนเกินไป จนมีความคิดว่าสามารถสร้างกลไกขึ้นมาควบคุมพฤติกรรมทางการเมืองได้ แต่ความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ บริบทใหญ่ทางสังคมวิทยาการเมือง และพฤติกรรมของกลุ่มในลักษณะต่าง ๆ (กลุ่มยุทธศาสตร์ กลุ่มพันธมิตร ฝักฝ่าย ฯลฯ) ตลอดจนพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ที่สำคัญก็คือในสังคมตะวันตกนั้น บริบททางสังคมวิทยาการเมืองได้นำไปสู่วิกฤตการณ์ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นและมีอยู่ในสังคมไทย การจะกำหนดมาตรการทางกฎหมายมหาชนจึงไม่อาจกระทำได้อย่างเป็นกลไก หรือมีสมมติฐานว่าสิ่งที่กำหนดขึ้นอยู่เป็นทางการทั้งในรัฐธรรมนูญและในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญจะก่อให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองที่เข้ารูปเข้ารอยโดยอัตโนมัติ

ข้อเสนอนี้จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่ง เป็นทางเลือกที่แตกต่างไปจากข้อเสนอการปฏิรูปการเมืองอื่น ๆ แต่ก็ได้ปฏิเสธข้อเสนอดีของศาสตราจารย์ ดร.อมร จันทรมานูรณ์ หรือคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตยเสียเลยทีเดียว

ชัยอนันต์ สมุทวณิช

ประธานสถาบันนโยบายศึกษา

ธันวาคม 2538

พืชมงคลมหาราชเมืองไทย

ระบบการเมืองสองวิถี การแยกอำนาจบริหารกับอำนาจนิติบัญญัติ เพื่อฉีกและเพิ่มพลัง

ระบบการเมืองมีปัญหาหนักและเรื้อรัง โดยเฉพาะระบบการเลือกตั้ง, ระบบพรรคการเมือง, วิธีการจัดตั้งรัฐบาล และการเลือกสรรบุคคลเข้าร่วมเป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาล, เสถียรภาพและความต่อเนื่องของรัฐบาล และสภาผู้แทนราษฎร

- การเมืองไทยปัจจุบันเป็นการเมืองที่แข่งขันกันพัง เป็นระบบกินตัวทอนกำลังของทุกๆ ฝ่ายตั้งแต่ประชาชนไปจนถึงผู้สมัครป็นส.ส., พรรคการเมือง ระบบราชการ และสังคมวัฒนธรรมสรุปได้ว่าเป็นสภาวะการณ์ที่ทุกฝ่ายต่างมุ่งหน้าไปสู่การแข่งขันเพื่อทำลายมิใช่เพื่อสร้างสรรค์หรือฉีกกำลัง-เพิ่มพลัง
- การเมืองไทยปัจจุบัน กลายเป็นพันธมิตรเพื่อการถอยหลัง (Coalition for Regression) มิใช่พันธมิตรเพื่อความก้าวหน้า (Coalition for Progress) และกำลังก่อให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างส่วนที่เป็นเมืองใหญ่-ที่ร่ำรวยเจริญก้าวหน้า-ผูกพันกับกระแสโลกกับส่วนที่เป็นชนบท หรือคนจนในเมืองใหญ่-ที่ยากจนล้าหลัง-ผูกพันกับท้องถิ่นภาคเกษตรกรรมที่มีประสิทธิภาพทางการผลิตต่ำ
- การเมืองไทยปัจจุบันกำลังหลงทางกับการปฏิรูปทางการเมือง ซึ่งมีจุดเน้นอยู่ที่การต้องการขจัด หรือลดการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ตลอด

จนการสร้างระบบ และมาตรการ ทางกฎหมาย เพื่อควบคุมการคอร์รัปชันทางการเมือง แต่มิได้กำหนดทางในการแก้ไขปัญหาด้านความชอบธรรมทางอำนาจ การแบ่งปันกระจายอำนาจและที่สำคัญก็คือ การสร้างพันธมิตรทางอำนาจและผลประโยชน์แบบทุกส่วนต่างมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์ มิใช่การที่เกิดรัฐบาลผสมแบบไร้กติกายืดกลางขั้นพื้นฐานในการแบ่งปันอำนาจและผลประโยชน์ซึ่งมีลักษณะ ล้าหลัง

ในการปฏิรูปทางการเมืองจะต้องมีการแยกประเด็นเป็นสองประเด็นใหญ่ๆ คือ

- ประเด็นการออกแบบ (design) ระบบการเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมขั้นตอนการพัฒนาทางการศึกษาเศรษฐกิจ และการเมืองไทย
- ประเด็นการปฏิรูปทางการเมือง ซึ่งมีลักษณะเป็นการสร้างมาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจภายหลังที่มีการออกแบบระบบการเมืองแล้ว

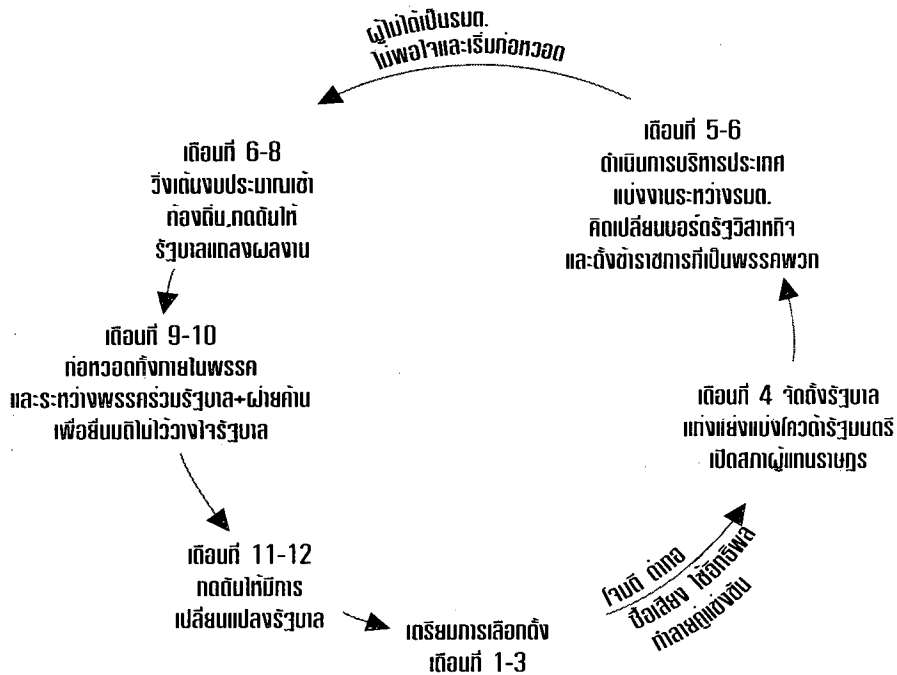
• ขณะนี้ กระบวนการปฏิรูปทางการเมือง ยังมีได้เกี่ยวกับการออกแบบระบบการเมือง หากยังอยู่กับการหามาตรการปลีกย่อยที่จะพยายาม ควบคุมพฤติกรรมของนักการเมือง ซึ่งเน้นวิธีการทางกฎหมายทางกฎหมายเป็นสำคัญ มิใช่วิธีการทางการเมือง

ข้อเสนอในการปฏิรูปการเมือง ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ล้วนแล้วแต่ยังคงขำเท้าอยู่ใน ลู่วาง เดียว (TRACK 1) เพราะยังคงใช้ระบบรัฐสภาแบบ อำนาจเดี่ยวอยู่ กล่าวคือ ยึดโยงอยู่กับระบบพรรค การเลือกตั้ง พรรคที่มีเสียงข้างมากจัดตั้ง (โดยรวมกับพรรคอื่นๆ) รัฐบาล

- ในระแวงเวลานับแต่บัดนี้ จนถึงอีกหลายสิบปี หากยังไม่มีการออกแบบระบบการเมืองใหม่ โอกาสที่จะเห็นการมีพรรคการเมือง สองพรรค จะเป็นไปได้ยากและจะเกิดสถานการณ์ของการมีรัฐบาลผสมที่ไร้เสถียรภาพ ขาดประสิทธิภาพและทำให้การเมือง เป็นปีจจัยทำลายเศรษฐกิจ ทำลายและลดความสามารถของ ประเทศในการแข่งขันกับนานาชาติ ความสามารถ-ความลับไวของ รัฐบาลที่จะแก้ไขปัญหาคความทุกข์ยากเดือดร้อนของกลุ่มประชาชน ผู้ด้อยโอกาส และเสียเปรียบ ตลอดจนก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม ทางสังคมวัฒนธรรมในวงกว้าง

หากไม่หาหนทางแก้ไข การสูญเสียจากการเมือง จะประเมินค่ามิได้ รัฐบาล จะทำงานไม่ได้ และสังคม-เศรษฐกิจ จะได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง เพราะ การแก่งแย่งกันเป็นรัฐมนตรี ความต้องการของฝ่ายค้านที่จะโค่นล้มรัฐบาล การเข้าร่วม-ถอนตัวออกจากการร่วมรัฐบาล จะเกิดขึ้นเป็นระยะๆ ทีละ 3 เดือน ตลอดปี จนก่อให้เกิดความสับสนแก่งการทวงวงการ

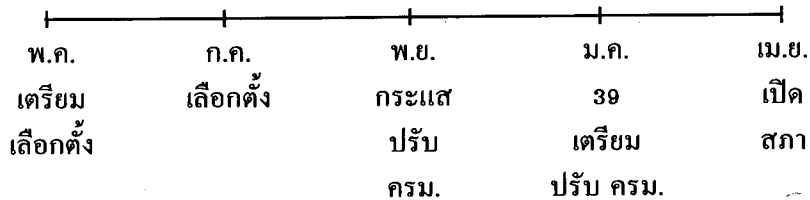
วงจรอุบาทว์ใหม่ ของการเมืองไทย

• แม้ว่าอายุของสภาผู้แทนราษฎรจะมีแนวโน้มที่จะยาวขึ้นจนครบ 4 ปี เพราะส.ส.ไม่ยอมให้มีการเลือกตั้งถี่นัก แต่อายุของคณะรัฐมนตรีแต่ละชุดจะสั้น เพราะ

- มีปัญหาภายในพรรคแกนนำ
- มีปัญหาหระหว่างพรรคที่ร่วมรัฐบาล
- มีปัญหาหระหว่างพรรครัฐบาลกับพรรคฝ่ายค้าน

- ตัวอย่างของการสูญเสียที่เกิดจากการเมือง ในปี 2538 ซึ่งทำให้การดำเนินการของฝ่ายการเมืองมีปัญหาแสดงให้เห็น ดังภาพ

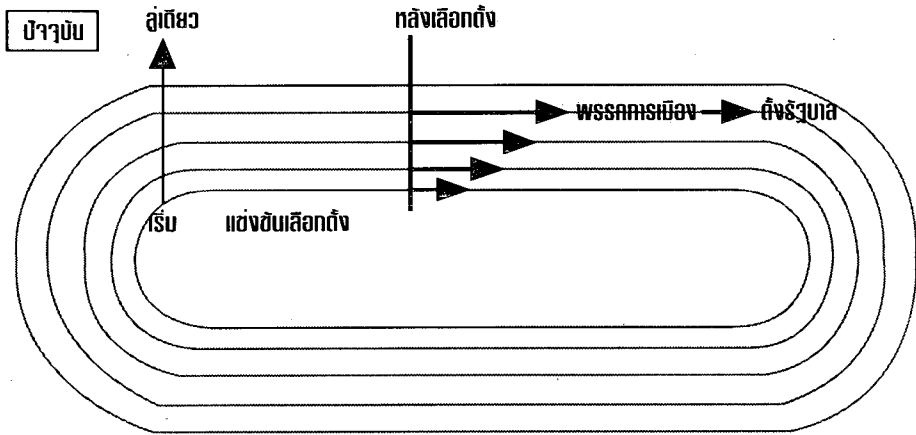

- จะเห็นได้ว่า รัฐบาลต้องพะวงอยู่กับการปรับเปลี่ยนกรม.อยู่เป็นระยะๆ รัฐมนตรี และรัฐมนตรีช่วยๆ มีระยะเวลาการทำงานสั้นลงเรื่อยๆ การนำนโยบายไปก่อให้เกิดผลทางการปฏิบัติเริ่มสับสนและก่อปัญหา เช่น เรื่องการตั้งเมืองราชการ, การดำเนินการด้านสาธารณูปการ และสาธารณูปโภค, การจัดการโครงการใหญ่ๆ เช่น รถไฟฟ้า, คอนโดเมือง, โทลเวย์, โครงการโฮปเวล, โครงการสนามบินหนองงูเห่า ฯลฯ

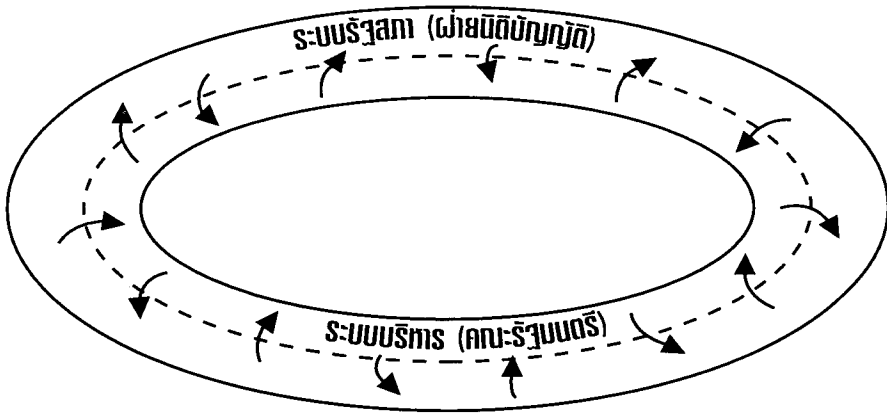
• หากสถานการณ์ยังเป็นไปเช่นนี้ ประเทศไทยจะประสบกับปัญหาด้านหลักๆ มากขึ้น คือ

- สมรรถนะทางการแข่งขันกับต่างประเทศ   ลดลง
- สมรรถนะทางการนำนโยบายไปปฏิบัติ   ลดลง
- สมรรถนะทางการตอบสนองความต้องการ   ลดลง
- สมรรถนะทางการตอบสนองความต้องการ   ลดลง
- ความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาล
และรัฐสภา   ลดลง

จะต้องมีการออกแบบระบบการเมืองไทยเสียใหม่ให้มี สองวิถี (สองคู่ - TRACK I และ TRACK II)

ระบบใหม่สองคู่

เมื่อคณะรัฐมนตรีมาจากคณะบุคคลจำนวน 20 คน ซึ่งได้รับเลือกตั้งโดยตรงเป็นทีมจากประชาชน โดยมีได้มีสถานภาพเป็นส.ส.แล้ว ส่วนที่เหลือ 30 คน จึงควรที่จะเลือกสรรมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มากที่สุด หรือทั้งหมด 30 คน บุคคล 30 คนนี้ มีสถานภาพเป็น junior ministers ซึ่งอาจได้รับการแต่งตั้งเป็นรมต. (กระทรวงขนาดเล็ก), รมช. หรือรัฐมนตรีลอยทำหน้าที่ประสานงานกับรัฐสภาที่เป็นได้

การแยกอำนาจบริหาร กับอำนาจนิติบัญญัติแบบใหม่

1. จัดให้มีการแยกอำนาจหน้าที่ระหว่างคณะผู้บริหารประเทศ (คณะรัฐมนตรี) กับฝ่ายนิติบัญญัติ (รัฐสภา) ให้ชัดเจน ด้วยการปรับเปลี่ยนระบบรัฐสภาแบบอังกฤษ ซึ่งคณะผู้บริหารประเทศมาจากสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากในสภา หรือหลายพรรคการเมือง ซึ่งรวมตัวกันแล้วมีเสียงข้างมาก ไปเป็นระบบแยกอำนาจแบบใหม่
2. ระบบแยกอำนาจใหม่นี้ให้คณะผู้บริหารประเทศกับสภาผู้แทนราษฎรต่างมีที่มาแห่งความชอบธรรมจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ดังนี้

- 2.1 ผู้แทนราษฎรอาจสังกัดหรือไม่สังกัดพรรคการเมืองก็ได้
- 2.2 ไม่กำหนดจำนวนผู้สมัครที่พรรคการเมืองจะส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง
- 2.3 จัดเขตเลือกตั้งเป็นแบบเขตเดียวผู้แทนคนเดียว
- 2.4 ให้มีการเลือกตั้งคณะผู้บริหารประเทศแยกออกจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ให้จัดการเลือกตั้งพร้อมกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันเดียวกัน
- 2.5 คณะผู้บริหารประเทศที่จะเสนอตัวเข้าแข่งขันในการเลือกตั้งทั่วไป ประกอบด้วยคณะบุคคลจำนวน 20 คน คณะบุคคลนั้นจะสมัครในฐานะที่เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง หรือหลายพรรครวมกันหรือไม่สังกัดพรรคก็ได้
- 2.6 การเลือกตั้งคณะผู้บริหารประเทศเป็นการเลือกตั้งทั่วประเทศผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนตามเบอร์ได้เบอร์เดียว

3. เมื่อได้คณะบุคคลซึ่งได้คะแนนเสียงทั่วประเทศมากที่สุดแล้วคณะบุคคลนั้นสามารถแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือบุคคลอื่นผู้มีคุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญแต่มีได้เป็นสมาชิกรัฐสภา เข้าร่วมในคณะรัฐมนตรีได้ อีกไม่เกิน 30 คน เพื่อประกอบกันขึ้นเป็นคณะรัฐมนตรีเต็มคณะ

4. คณะรัฐมนตรีอยู่ในตำแหน่งตามวาระ 4 ปี ไม่มีอำนาจในการยุบสภา

5. สภาผู้แทนราษฎรมีวาระ 4 ปี ไม่มีอำนาจในการลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล แต่มีสิทธิในการตั้งคณะกรรมการสอบสวนคณะรัฐมนตรีทั้งคณะหรือเป็นรายบุคคลเพื่อเสนอรายงานต่อคณะกรรมการพิจารณาความผิดของฝ่ายบริหาร เพื่อดำเนินคดีต่อฝ่ายบริหารหากมีความผิดจริง

6. ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาเข้ามาดำรงตำแหน่งอยู่ในคณะรัฐมนตรีสมาชิกสภาผู้ใช้นั้นย่อมไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในสภาแต่ยังคงมีตำแหน่งสมาชิกสภาอยู่

7. ในการเลือกตั้งคณะผู้บริหารประเทศให้รัฐเป็นผู้จัดค่าใช้จ่ายและอำนวยความสะดวกในการประกาศโฆษณาทางหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ตลอดจนการตีพิมพ์ประกาศในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด

ข้อดีของระบบแยกอำนาจแบบใหม่นี้ ได้แก่

1. คณะบุคคล 20 คนที่เสนอตัวเข้ารับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน จะต้องมีการเลือกสรรกันเองเป็นอย่างดี เพื่อให้ประชาชนสนับสนุน โดยผู้มีประวัติค้างพรร้อย หรือมีพฤติกรรมที่น่าสงสัย หรือที่ประชาชนรังเกียจจะไม่สามารถเข้าร่วมกลุ่มได้หากเข้าร่วมก็อาจเสียคะแนนเสียงสนับสนุน

2. เนื่องจากการเลือกตั้งคณะผู้บริหารประเทศเป็นการเลือกตั้งทั่วไปทั่วประเทศ คณะบุคคลผู้สมัครจึงต้องประกอบไปด้วยผู้ที่มาจากทุกภาคของประเทศ จะกระจุกตัวเฉพาะภาคหนึ่งภาคใดไม่ได้ เป็นการป้องกันลักษณะภูมิภาคนิยมด้วย

3. เป็นการยากที่จะมีการซื้อเสียงทั่วประเทศ

4. เป็นการเปิดโอกาสให้คณะบุคคลที่ไม่ต้องการสังกัดพรรคการเมือง หรือตั้งพรรคการเมืองสามารถรวมตัวกัน โดยเสนอตัวเข้าเป็นคณะผู้บริหารประเทศได้ในขณะเดียวกันก็เปิดช่องทางไว้ให้ต้องอาศัยความร่วมมือจากพรรคการเมืองในสภาด้วย

5. เป็นการเปิดโอกาสให้คณะผู้บริหารประเทศสามารถบริหารประเทศได้อย่างต่อเนื่อง

6. ในกรณีที่พรรคการเมืองพรรคหนึ่งพรรคใด หรือหลายพรรครวมกันส่งคณะบุคคล 20 คน เข้าแข่งขันและชนะการเลือกตั้ง พรรคการเมืองนั้นก็ยังสามารถแต่งตั้งบุคคลจากรัฐสภาหรือจากภายนอกเข้าดำรงตำแหน่งได้อีก 30 คน ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อพิจารณาทางการเมืองด้านจำนวนที่นั่งในสภาที่มีอยู่ด้วย

7. เป็นการแก้ไขปัญหาเรื้อรังของการเมืองไทยที่มีการจัดคณะรัฐบาลตามโควตาของพรรคร่วมรัฐบาล หรือกลุ่มย่อยภายในพรรคภายหลังการเลือกตั้ง เมื่อจัดตั้งคณะรัฐบาลแล้ว ประชาชนไม่ศรัทธาไม่สนับสนุน ตลอดจนเกิดปัญหาของการต่อรองระหว่างกลุ่มย่อยกับหัวหน้าคณะรัฐบาล

8. เป็นการปิดช่องทางในการทุ่มทุนตั้งพรรค, สนับสนุนส.ส., ชื่อเสียงโดยหวังเข้ามาอาศัยตำแหน่งรัฐมนตรีกรอบโดยผลประโยชน์ เพราะเกมการเมืองจะเปลี่ยนไปตรงที่ความเกี่ยวข้องระหว่างอำนาจแฝงภายในพรรคกับพรรคได้เป็นรัฐมนตรีจะหมดไป การเปิดเผยอย่างโปร่งใสว่าคณะบุคคลส่วนหนึ่ง (แกน 20 คน) ที่จะบริหารประเทศจะเป็นใครบ้าง

9. เป็นการเปิดโอกาสให้นักการเมืองมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้นคือ เลือกที่จะลงสมัครผู้แทนราษฎรหรือเลือกที่จะสมัครอยู่ในกลุ่มบุคคล ซึ่งจะขึ้นคณะผู้บริหารประเทศ ส.ส.หลายสมัยที่เคยเป็นรัฐมนตรีมาแล้วอาจเลือกไปสมัครเป็นคณะผู้บริหารประเทศ เปิดโอกาสให้นักการเมืองหน้าใหม่หรือนักการเมืองท้องถิ่นเข้ามาสมัครเป็นส.ส.ในวิธีการเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียว

10. เป็นการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติที่เป็นผลดีต่อการพัฒนาชาติ โดยฝ่ายบริหารจะมีลักษณะเป็น “มีอาชีพ” ผู้มีวิสัยทัศน์ และได้รับการพิสูจน์มาก่อนแล้วว่ามีความสามารถและความสามารถส่วนส.ส.ก็จะมีหน้าที่ในการออกกฎหมายและพิจารณางบประมาณ ตลอดจนตรวจสอบ

การทำงานของรัฐบาล ทั้งนี้ ส.ส.ควรมีบทบาทในการแบ่งสรรงบประมาณไปลงในจังหวัดมากขึ้น โดยมีงบประมาณส่วนกลาง และงบประมาณจังหวัด

11. เป็นการยกระดับความชอบธรรมและการสนับสนุนที่ประชาชนจะมีให้แก่คณะผู้บริหารประเทศ เพราะประชาชนสามารถเลือกแกนนำ 20 คนของคณะผู้บริหารประเทศได้โดยตรง

12. เป็นการทำให้ระบบและกระบวนการทางการเมืองไทยมีความยืดหยุ่น และมีทางเลือกมากขึ้นในหลายๆด้าน โดยเฉพาะทางด้านการจัดตั้งคณะรัฐบาลและการระดมบุคคลผู้มีความสามารถเข้ามาร่วมมือกันในการพัฒนาและแก้ปัญหาของชาติบ้านเมือง

ข้อเสนอนี้เป็นแนวทางหลักใหญ่ๆ หากต้องการให้เกิดผลในทางปฏิบัติก็สามารถทำการแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ ข้อเสนอบางประการอาจมีการคิดเพิ่มเติมในรายละเอียดได้ เช่น รัฐธรรมนูญอาจกำหนดแค่จำนวนคน 20 คนที่จะเป็นแกนของคณะผู้บริหารประเทศ โดยไม่กำหนดจำนวนรัฐมนตรีที่แกนนำ 20 คนจะตั้งเพิ่มภายหลังการได้รับเลือกตั้ง หรือกำหนดว่าจะต้องมีจำนวนรวมกันแล้วไม่เกิน 50 คน เป็นต้น

หากมีการดำเนินการตามข้อเสนอนี้ ปัญหาเรื่องคุณณรงค์ วงศ์วรรณ คุณวัฒนา อิศวเหม หรือปัญหากลุ่ม 16 หรือใครเหมาะสมจะเป็นรมต.กระทรวงใดก็จะหมดไป เพราะประชาชนจะเป็นผู้ตัดสิน (ไม่ใช่อเมริกามีส่วนตัดสิน) หากคณะบุคคลใดรวมผู้ที่ประชาชนมีความเคลือบแคลงสงสัยในพฤติกรรมไม่ว่าด้านใดไว้ในทีมสมัครรับเลือกตั้ง ทีมนั้นก็อาจได้เสียงน้อยกว่าทีมอื่น แต่ถ้าประชาชนยังเลือกเข้ามาอยู่ก็ไม่ต้องมาถกเถียงกันอีกกับความเหมาะสมไม่เหมาะสม

ระบบที่เสนอใหม่แม้จะไม่บังคับให้คณะบุคคลที่สมัครเป็นทีมเข้าบริหารประเทศ ต้องตั้งเป็นพรรคการเมือง หรือสังกัดพรรคการเมือง แต่ก็มิได้เป็นการทำให้พรรคการเมืองอ่อนแอตรงกันข้าม พรรคการเมืองยังจะต้องมีการพัฒนายกระดับให้เป็นพรรคระดับชาติ โดยสามารถคัดตัวผู้นำของพรรคพวกกับบุคคลอื่นที่พรรคเห็นว่ามีความเหมาะสมและประชาชนทั่วทั้งประเทศจะสนับสนุน

เป็นที่มาของพรรคลงสมัครรับเลือกตั้งโดยตรงได้ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้พรรคสามารถตั้งคนจากพรรคหรือกลุ่มอื่นซึ่งมีที่นั่งในสภาเข้าร่วมรัฐบาลได้อีกถึง 30 คน

บุคคลทุกสาขาอาชีพไม่ว่าจะเป็นนักธุรกิจ, ข้าราชการ, ผู้ประกอบการ วิชาชีพต่างๆ (ครู, อาจารย์, แพทย์, วิศวกร, ทนายความ) เกษตรกร, ผู้นำแรงงาน, ผู้นำชุมชน จะมีทางเลือกในการเข้าสู่วงการเมืองสองทางคือ ทางหนึ่งสมัครในนามพรรคที่จะเป็นส.ส. ในการเลือกตั้งเขตเดียวคนเดียว หรือร่วมในทีมที่พรรคส่ง 20 คนเป็นแกนคณะผู้บริหารประเทศอีกทางหนึ่งก็คือสมัครอิสระที่จะเป็นส.ส.หรือหากมาร่วมทีม 20 คน โดยไม่สังกัดพรรคไม่ตั้งพรรค แล้วสมัครเป็นแกนคณะผู้บริหาร

แต่เมื่อได้รับเลือกตั้งแล้วก็จะต้องคิดว่าจะเชื่อมโยงกับรัฐสภาโดยเฉพาะสภาผู้แทนราษฎรอย่างไร และยังสามารถเลือกสรรพันธมิตรทางการเมืองทั้งภายในสภาและภายนอกสภาได้โดยแกนนำคณะผู้บริหารประเทศสามารถตั้งคนเข้าร่วมในคณะรัฐบาลได้อีกถึง 30 คน

หัวหน้าทีมผู้สมัครคือผู้ที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีได้รับการแต่งตั้งจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยตรงไม่ต้องมีผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการ เพราะประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งคณะบุคคลผู้เป็นแกนนำ 20 คนนี้มาโดยตรง ส่วนบุคคลอื่นอีก 30 คนนั้น แกนนำ 20 คนที่จะเป็นนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงหลักๆ สามารถตั้งได้ทั้ง 30 คนพร้อมกัน หรือจะแต่งตั้งตามความเหมาะสมโดยไม่จำเป็นว่าจะต้องตั้งพร้อมกัน 30 คนก็ได้ ซึ่งทำให้มีความยืดหยุ่นไม่แข็งดิ่งและสามารถดำเนินการได้ตามความเหมาะสมในการบริหารประเทศ และข้อพิจารณาทางการเมืองด้วย

ระบบใหม่เป็นระบบที่ผนึก-เพิ่มพลังให้สังคมการเมืองเศรษฐกิจไทย เพราะเอื้ออำนวยเปิดโอกาสให้เกิดการจัดการที่มีประสิทธิภาพเสถียรภาพ, คุณภาพ, จับใจ และมีระบบผู้แทนที่สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพความต้องการของภาค, จังหวัดและท้องถิ่น

- ระบบใหม่สามารถสร้าง พันธมิตรเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน สำหรับทุกภาคส่วนของสังคมได้
- ระบบใหม่มีการแบ่งงาน โดยแยกคุณภาพ-ประสบการณ์ของคนสองกลุ่ม ซึ่งรวมกันอยู่ในระบบการเมือง
  - กลุ่มผู้นำบริหารจัดการ
  - กลุ่มผู้เป็นตัวแทน-ผู้แทนของประชาชน
- ระบบใหม่ ก่อให้เกิดความชัดเจนในอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ กล่าวคือ
  - ฝ่ายบริหารมีอำนาจหน้าที่ในการสั่งการและจัดการ
  - ฝ่ายนิติบัญญัติ มีอำนาจหน้าที่ใน การอนุมัติและจัดหา (เพื่อสนองความต้องการของประชาชนระดับภาค, จังหวัด)
- ระบบใหม่ จะต้องมีการเพิ่มบทบาท อำนาจหน้าที่ให้แก่ฝ่ายนิติบัญญัติในด้าน
  - บทบาท อำนาจ หน้าที่ ของคณะกรรมการสามัญ
  - บทบาท อำนาจ ในการอนุมัติงบประมาณจังหวัด
- บทบาทในการติดตาม-ประเมินผลนโยบาย และงาน/โครงการที่ดำเนินการตามนโยบาย

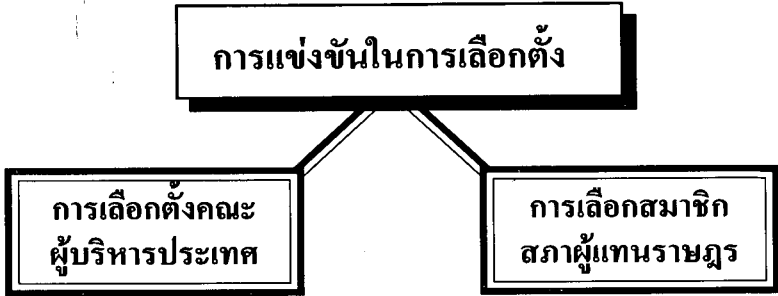
ระบบใหม่นี้ต่างไปจากการเลือกนายกรัฐมนตรี โดยตรง และการเลือกคณะรัฐมนตรีเต็มจำนวนทั้งคณะอย่างไร

- ในอดีตได้มีข้อเสนอให้เลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรง ซึ่งเป็นการเลียนแบบการเลือกตั้งประธานาธิบดี และต่อมาได้มีข้อเสนอให้เลือกคณะรัฐมนตรีเต็มจำนวนทั้งคณะ
  - ทั้งสองกรณี เป็น กรณีสุดขั้ว
  - ข้อเสนอในการเลือกคณะผู้บริหารประเทศ 20 คน นี้เป็นทางสายกลาง ซึ่งมีทั้งความยืดหยุ่นและความแข็งแกร่งควบคู่กันไป

เปรียบเทียบข้อดี-ข้อเสีย ของสามแนวทาง

จุดขั้ว : คนเดียว	ทางสายกลาง	จุดขั้ว : ทั้งคณะ
การเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรง	การเลือกคณะผู้บริหารประเทศ 20 คน	การเลือกคณะรัฐมนตรีทั้งคณะโดยตรง
ข้อดี	ข้อดี	ข้อดี
นายกรัฐมนตรีมีความชอบธรรมสูง มีอำนาจมาก และเป็นผู้นำคนทั้งประเทศ	จำนวนกำลังพอดีไม่น้อยไป ไม่มากไป ประชาชนสามารถประเมินได้	ประชาชนรู้ล่วงหน้าว่า โคมินา คุม.จะเป็นอย่างไร ถ้าเลือกทีมนั้น
ก่อให้เกิดการแยกอำนาจอย่างเด็ดขาดระหว่างหัวหน้าฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ	มีความชอบธรรมเพราะได้รับการเลือกตั้ง โดยตรงจากประชาชน	พรรคต้องพิจารณาว่าตัวบุคคลในแต่ละตำแหน่งรอบคอบ
นายกรัฐมนตรีสามารถจัดทีมผู้บริหารได้โดยรมต.ไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	มีความยืดหยุ่นและแข็งแกร่งควบคู่กันไป เพราะ 20 คน เป็นแกนนำตลอดอายุรัฐบาล ส่วนอีก 30 คนสามารถมีการปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา	ผลักดันให้ต้องมีกรรทลงกันในพรรคให้ใดก่อนถึงการจัดสรรตำแหน่ง
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมีความมั่นคง และทำงานได้อย่างต่อเนื่อง	พรรค/กลุ่มจะต้องคัดเลือกบุคคลที่มีคุณภาพเป็นที่เชื่อถือ มีความสามารถ	คณะรัฐมนตรีที่มาจาก การเลือกตั้งทั้งหมดได้ทำงานอย่างต่อเนื่อง
ข้อเสีย	ข้อเสีย	ข้อเสีย
นายกรัฐมนตรีมีอำนาจมาก อาจใช้อำนาจโดยไม่พึงเสียศักดิ์คน เพราะถือว่าได้รับเลือกตั้งโดยตรง	พรรค/กลุ่มสามารถรวมเป็นพันธมิตร โดยมีทางเลือกหลายทาง	ประชาชนจะสับสน เพราะจำนวนคนที่เสนอตัวมีมากเกินไป
ก่อให้เกิดภาวะผู้นำระดับชาติชอนกับภาวะผู้นำสูงสุด	มีการยึดโยงกับสภาผู้แทนราษฎรได้ แต่ก็แบ่งแยกอำนาจหน้าที่กันอย่างชัดเจน	เป็นการยากที่แต่ละพรรคจะหาคนได้ครบ 50 คน
ฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติอาจขัดแย้งกันและก่อให้เกิดการชะงักงันในการชิงบประมาณ	ก่อให้เกิดความต่อเนื่องในนโยบาย และการบริหาร	อาจมีการแตกแยกในพรรคก่อนการเลือกตั้ง
อาจก่อให้เกิดภาวะภูมิภาคนิยมสูง เพื่อเลือกคนในภาคของตนเป็นนายกฯ และขัดแย้งกับคนภาคอื่น	ไม่ก่อให้เกิดภูมิภาคนิยม เพราะจะต้องมีการกระจายเลือกบุคคลจากทุกภูมิภาคเพื่อจะได้เสียงสนับสนุนอย่างกว้างขวาง	ไม่อาจปรับเปลี่ยนตัวบุคคลได้ตลอดระยะเวลา 4 ปี

**การใช้ระบบการเลือกตั้งคณะกรรมการประจำจังหวัด
ความสัมพันธ์ของฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ**

- ทีม A (พรรค)
- ทีม B (พรรค)
- ทีม C (พรรค)
- ทีม D (พรรค)
- ทีม E (พรรค)
- ทีม F (พรรค)
- ทีม G (พรรค)
- ทีม H (พรรค)
- ทีม I (พรรค)
- ทีม J (พรรค)
- ทีม K (พรรค)
- ทีม L (พรรค)

- พรรค A
- " B
- " C
- " D
- " E
- " F
- " G
- " H
- " I
- " J
- ไม่ส่งผู้สมัคร
- "

พรรค, พันธมิตร และทางเลือก

ทางเลือก พรรค/ พันธมิตร	ทางเลือก				
	I	II	III	IV	V
A	X				
B		X			
C		X			
D	X				
E			X		
F			X		
G				X	
H				X	
I				X	
J					X
K					X
L					X

- I = แยกบน - แยกล่าง (พรรค A, B)
- II = ร่วมบน - ร่วมล่าง (พรรค C, D)
- III = ร่วมบน - แยกล่าง (พรรค E, F)
- IV = แยกบน - ร่วมล่าง (พรรค G, H, I)
- V = ร่วมบน (กับกลุ่มที่ไม่ส่งผู้สมัครส.ส.) พรรค J กลุ่ม K กลุ่ม L

- พรรค A - J สามารถ
  - I ส่งผู้สมัครเป็นคณะผู้บริหาร และเป็นส.ส.โดยไม่มีการรวมกลุ่มเป็นพันธมิตรในการแข่งขัน
  - II ร่วมกันส่งทีม 20 คน เป็นคณะผู้บริหาร และร่วมกันในการส่งผู้สมัครเป็นส.ส.
  - III ร่วมกันส่งทีม 20 คน เป็นคณะผู้บริหาร แต่ไม่ร่วมกันในการส่งผู้สมัครเป็นส.ส. (ร่วมระดับบน แข่งระดับล่าง)
  - IV แข่งกันระดับบน (แยกส่งทีมคณะผู้บริหาร) ร่วมกับระดับล่าง (ส่งผู้สมัครเป็นส.ส.)
  - V ร่วมกับกลุ่ม K และ/หรือ L ในการส่งผู้สมัครเป็นคณะผู้บริหาร

- กลุ่ม K และ L เป็นกลุ่มที่ไม่ใช่พรรคการเมืองไม่ส่งผู้สมัครเป็นส.ส. แต่ก็สามารถ
  - I ร่วมกับพรรคใดพรรคหนึ่งหรือหลายพรรคในการส่งผู้สมัครเป็นคณะผู้บริหาร
เช่น $K + A + B + C$
หรือ $J + D + E + F$
  - II ไม่ร่วมกับพรรคใดในการส่งผู้สมัครเป็นคณะผู้บริหาร แต่หาพันธมิตรกับพรรคใดพรรคหนึ่ง หรือหลายพรรคภายหลังการเลือกตั้งโดยคู่นั่งของพรรคต่างๆ ในสภาผู้แทนราษฎร แล้วเชิญเข้าร่วมอยู่ในครม. (มี รมต., รมช. ใ้ได้อีก 30 คน ที่จะมาเพิ่มจาก 20 คน)

กรณีที่เป็นไปได้

I พรรคใดพรรคหนึ่ง ชนะได้เสียงข้างมากเด็ดขาดในสภาผู้แทนราษฎร และที่มคณะผู้บริหาร 20 คนได้รับเลือกจากประชาชน

- กรณีนี้พรรค (สมมติว่า A) A ตั้งส.ส.เข้ามาได้อีก 30 คน แต่คะแนนลงมติในสภาจะขาดไป 30 เสียง หากชนะเด็ดขาด เช่น จาก 360 คน (*ในที่นี้จะใช้จำนวนส.ส.ในสภา 360 แทนจำนวนจริง) ได้ 280 คน ก็ไม่ต้องเอาพรรคอื่นมารวม

- หากได้ 180 จาก 360 คน หากตั้ง ส.ส. 30 คนเข้าไปเป็นรมต. คะแนนในสภาจะเหลือ 150 ในกรณีนี้ต้องหาพรรคอื่นมารวม เช่น พรรค B มีที่นั่ง 100 คน มาเป็นรมต. 10 - 15 คน พรรค B เหลือ 85 - 90 คน พรรค A เอาส.ส. มาเป็น 15 - 20 คน จะเหลือ 155 - 160 สองพรรค จะมีส.ส. ที่ออกเสียงในสภาได้ = 150 - 160 + 85 - 90 = 235 - 250 คน

II ไม่มีพรรคหนึ่งพรรคใดได้เสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร แต่มีพรรคหนึ่ง (พรรค A) ชนะการเลือกตั้งคณะผู้บริหารประเทศ

ถ้าพรรค	A	ได้ที่นั่งในสภา	80
"	B	"	90
"	C	"	60
"	D	"	40
"	E	"	30
"	F	"	20
"	G	"	15
"	H	"	10
"	I	"	8
"	J	"	<u>7</u>

รวม **360**

พรรค A ซึ่งชนะการเลือกตั้งคณะผู้บริหารประเทศจำนวน 20 คน และมีสิทธิในการตั้งรมต. (รมช.) ได้อีก 30 คน ย่อมมีทางเลือกพันธมิตรทางการเมืองในสภาผู้แทนราษฎรได้ โดย

- ไม่ตั้งรมต.จากส.ส.ของพรรคเข้ามาอีก
- ตั้ง รมต.จากส.ส.ของพรรคเข้ามาอีกไม่เกิน 5 คน
- เลือกระหว่างพรรค B - J อีก 9 พรรคว่า จะเอาพรรคใดเข้ามาร่วมในคณะรัฐมนตรีบ้าง

ผลที่เกิดขึ้นก็คือ พรรคร่วมรัฐบาลจะมีเสียงในสภาลดลงไปตามจำนวน ส.ส.ที่เข้าร่วมเป็นคณะรัฐมนตรี เพราะถึงแม้ส.ส.ที่เข้าร่วมเป็นรมต. ภายหลังการเลือกตั้งแล้วจะยังคงเป็นส.ส.อยู่ แต่ถ้าเข้ามาเป็นรมต.ด้วยก็จะไม่มีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเมื่อมีกฎหมายจะผ่านสภา

ในกรณีข้างต้น

ถ้าพรรค A ไม่ได้เป็นพันธมิตรก่อนการเลือกตั้งกับพรรคใดเลย พรรค A ก็อาจพิจารณาว่าจะเลือกพรรคใดเป็นพันธมิตร เช่น

I เลือกพรรค B + C (90 + 60)

จะมีที่นั่งในสภา $80 + 90 + 60 = 230$ เสียงจาก 380 เสียง

ตั้งรมต. 30 คน จาก 230 เสียง

ในสภาเหลือ 200 เสียง (จำนวนผู้แทนยังคง 230 คน)

II เลือกพรรค D (40) E (30) F (20) G (15) H (10)

I (8) J (7) เข้าเป็นพันธมิตรจะมีที่นั่งในสภา $80 + 40$

$+ 30 + 20 + 15 + 10 + 8 + 7 = 210$

ตั้งรมต. 30 คน จาก 210 เสียง เหลือ 180 เสียง จัดว่า

หมิ่นเหม่ต่อการที่ร่างพ.ร.บ.อาจไม่ผ่านสภา

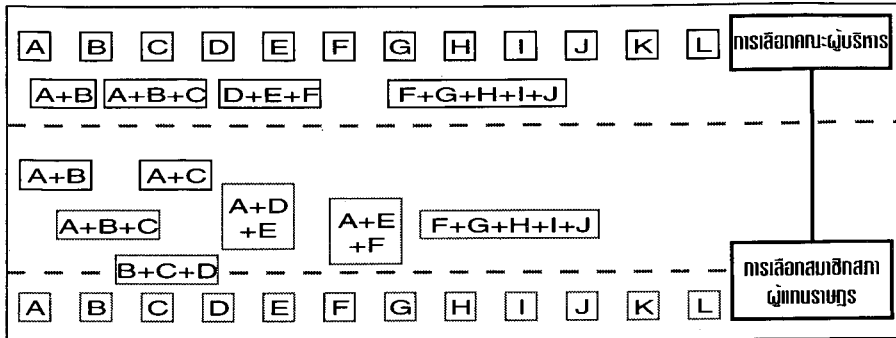
- ถ้าพรรค A + B + C เป็นพันธมิตรกันในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรด้วยการที่จะบริหารประเทศ ก็จะช่วยขึ้นเพราะ พรรค A ชนะเลือกตั้งคณะผู้บริหารประเทศ และพรรคพันธมิตรมีที่นั่งในสภาารวมกัน 230 เสียง
- ถ้าพรรคที่ชนะการเลือกตั้ง คณะผู้บริหารประเทศกลับได้ที่นั่งในสภาน้อย เช่น พรรค D, E, F, G, H, I, J (40 - 7 ที่นั่ง) พรรคก็สามารถทำพันธมิตรกับพรรคใหญ่ได้ เพราะยังมีตำแหน่งรมต.และรมช.อีก 30 ตำแหน่ง ที่จะจัดสรรให้ได้

III กลุ่มที่ไม่ส่ง ส.ส.ชนะการเลือกตั้งคณะผู้บริหารประเทศ กรณีกลุ่ม K หรือ L
 กลุ่ม K หรือ L มีตำแหน่งรมต.และรมช. อีก 30 ตำแหน่ง อาจดำเนินการ ดังนี้

- ตั้งรมต., รมช. 30 คน ที่เดียวพร้อมกันจากพรรค A, B, C ($80 + 90 + 60 = 230$) เพื่อคุมเสียงในสภา
- หรือจะมีพรรคพันธมิตรอื่นใด ที่มีคะแนนเสียงรวมกันแล้วพอที่จะคุมเสียงในสภาได้ เช่น พรรค B, C, D, E ($90 + 60 + 40 + 30 = 220$ คน) หรือพรรค A + C + D + E + H ($80 + 60 + 40 + 30 + 10 = 240$ คน)
- ไม่ตั้งรมต. รมช. ทันที 30 คน ตั้งเพียง 20 คน เหลือไว้ 10 คน เพื่อเปิดทางให้มีการตั้งเพิ่มในอีก 6 เดือน ข้างหน้าได้ เพื่อมีปัญหาคาพรรคพันธมิตร

ยังมีความเป็นไปได้อีกหลายกรณี แต่ข้อสรุปก็คือ ไม่ว่าทีมใดจะเป็นพรรคที่ส่งผู้สมัครส.ส.ด้วย หรือกลุ่มที่ชนะ แต่ไม่ส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง หรือมีการร่วมกันระหว่างพรรค/พรรค + กลุ่ม ก่อนการเลือกตั้ง, ระบบสองวิถีแยกอำนาจบริหารกับอำนาจนิติบัญญัติ ก็มีความยืดหยุ่นพอในการรองรับความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับสภาผู้แทนราษฎร

การรวมพันธมิตรก่อนการเลือกตั้ง

- ภาพข้างต้นแสดงพันธมิตรเพียงส่วนหนึ่งใน 4 กรณี คือ
  - แต่ละพรรค และกลุ่มแยกตัวกันทั้งการเลือกคณะผู้บริหาร และการเลือกส.ส.
  - มีการรวมกลุ่มเฉพาะการเลือกคณะผู้บริหาร
  - มีการรวมกลุ่มเฉพาะการเลือกตั้งส.ส.
  - มีการรวมกลุ่มกันทั้งการเลือกคณะผู้บริหารและการเลือกส.ส.

ระบบนี้จะก่อให้เกิดการตกลงกันภายในพรรคตั้งแต่ ก่อน การเลือกตั้งว่าจะคัดผู้สมัครทีมผู้บริหารอย่างไร และคัดผู้สมัครส.ส.อย่างไร จึงจะได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาชนอย่างกว้างขวาง

- แต่ละพรรคจะรู้และตกลงกันภายในล่วงหน้าก่อนการเลือกตั้งว่า บุคคลใดบ้างจะเป็นแกน 20 คนของคณะผู้บริหารประเทศ
  - พรรคสามารถตกลงกับพรรคอื่น หรือกลุ่มอื่นได้ว่าจะเป็นพันธมิตรกันในการเลือกตั้งคณะผู้บริหารประเทศและเลือกผู้แทนราษฎร หรือเฉพาะการเลือกตั้งคณะผู้บริหารประเทศ หรือเฉพาะการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร

- คนในพรรครู้ว่าใครจะมีบทบาท-หน้าที่อย่างไร ไม่ต้องมาเสียเวลาตกลงต่อรอง ทะเลาะกันตอนจัดตั้งรัฐบาล

- แต่ละพรรคและกลุ่มสามารถเป็นพันธมิตรกันได้ทุกชั้นตอน คือ ก่อนการเลือกตั้งระหว่างการจัดตั้งรัฐบาลและร่วมกันประสานงานกับส.ส.ในสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา

- แต่ละพรรคสามารถมีระบบการคัดสรรผู้สมัครได้ 2 ทาง ทำให้สามารถตกลงกันได้ล่วงหน้าว่าผู้ใดจะได้รับการเลือกให้สมัครประเภทใด

- แต่ละพรรคสามารถร่วมกันพิจารณาและตัดสินใจก่อนการเลือกตั้งได้ว่า จะไปชักชวนบุคคลภายนอกมาร่วมในการเลือกตั้งประเภทใด และตัดปัญหาเรื่อง “คนนอก” มาเป็นรมต.

- แต่ละพรรคจะสามารถจัดระบบอาวุโสภายในพรรคได้ดียิ่งขึ้น เพราะระบบอาวุโสจะแยกออกเป็นสองด้าน คือ ด้านการจัดการกับด้านการเป็นส.ส.

- ส.ส.ที่เป็นผู้แทนมาหลายสมัยสามารถเลือกไปสมัครในทีมผู้บริหารประเทศได้ และถ้าทีมไม่ชนะการเลือกตั้งก็ไม่ได้ทำให้แต่ละคนกลายเป็น “ส.ส. สอบตก” เพราะคะแนนเสียงที่ได้จะได้เป็นทีมผู้เลือกตั้งลงเบอร์เดียวให้แต่ละทีม ดังนั้นบุคคลที่อยู่ในทีมที่แพ้การเลือกตั้งคณะผู้บริหาร หากได้รับการทาบทามเข้าร่วมในคณะรัฐบาลก็ไม่มีปัญหาด้านความชอบธรรม

- ในกรณีของทีม B แพ้การเลือกตั้งคณะผู้บริหารประเทศ โดยได้ popular votes 30% ในขณะที่ทีม A ได้ 32% ที่เหลือเฉลี่ยไปเป็นของทีม C, D, E, F, G, H, I, J, K, L ในกรณีนี้ทีม A อาจเชิญทีม B ทั้งทีม (20 คน) เข้าร่วมคณะรัฐบาลก็ได้ และยังคงเหลือที่อีก 10 ที่ๆ สามารถเชิญบุคคลอื่นเข้ามาร่วมได้

การเปิดช่องทางให้มีการแต่งตั้งรมต.และ รมช.เข้ามาร่วมได้อีก 30 คน มีผลดีต่อ การเมืองไทยหลายประการ

- ในขณะที่คณะผู้บริหารประเทศ (แกนของรัฐบาล) 20 คน อยู่ในตำแหน่งตลอดระยะเวลา 4 ปี (เว้นแต่ตาย, ลาออก หรือมีความผิด) รมต. และรมช. อีก 30 คน ซึ่งจะมาจากส.ส., วุฒิสมาชิก หรือบุคคลภายนอก รัฐสภา อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้
- การปรับกรม.จึงสามารถทำได้เป็นระยะๆ โดยไม่กระทบถึงนโยบาย และความต่อเนื่องในการทำงาน
- ทุกๆฝ่ายต่างมีความคล่องตัว ความยืดหยุ่น ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายกรม., พรรคการเมือง, รัฐสภา
- ในกรณีทีส.ส.เข้าไปเป็นรมต., รมช. ในส่วน 30 คน บุคคลเหล่านี้ ก็ สามารถมีบทบาทเป็นตัวเชื่อม หรือวิปให้กับรัฐได้ โดยเป็นรมต.ที่มี ลักษณะคล้ายกับ Parliamentary Secretary
- ในกรณีทีส.ส.ทีเข้าไปเป็นรมต., รมช. ต้องออกมาเพราะมีการ ปรับปรุงคณะรัฐมนตรี ก็ยังมีสถานภาพของการเป็นส.ส.อยู่ โดยเมื่อเป็น ฝ่ายนิติบัญญัติเต็มตัวแล้วก็จะมืสิทธิออกเสียงในสภาตามปกติด้วย

ระบบนี้ต่างกับการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีโดยตรงเพียงคนเดียว และต่างกับการเลือกตั้งคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ 49 - 50 คน

ระบบนี้เป็นทางสายกลาง ซึ่งแก้ปัญหาหลายปัญหาได้และสามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นได้ในขณะที่มีความยืดหยุ่นสูงในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการระบบนี้ ก่อให้เกิดความชอบธรรม และสร้างความแข็งแกร่งให้ทุกส่วนของระบบการเมือง ตั้งแต่พรรคจนถึงรัฐบาลและสภา

ระบบนี้สามารถนำไปเชื่อมต่อกับระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้ โดยนำ ระบบบัญชีรายชื่อไปใช้กับการเลือกตั้งส.ส. แต่การเลือกตั้งคณะผู้บริหารประเทศเป็นไป ตามรูปแบบที่เสนอไว้

หากมีการสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากพรรคการเมืองวุฒิสมาชิกตลอดจนประชาชนแล้ว ก็สามารถดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เกิดระบบนี้ได้ ทั้งนี้โดยดำเนินการควบคู่กับมาตรการในการป้องกันการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง ตลอดจนมาตรการการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจทางการเมือง-การบริหารต่างๆ

ควรมีการดำเนินการเสนอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อการนี้ โดยกำหนดเงื่อนไขเวลาการแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างช้าภายในปี 2539 และเพื่อให้มีการเลือกตั้งตามระบบใหม่ ในปี 2540 ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8

สถาบันนโยบายศึกษา

Institute of Public Policy Studies (IPPS)

สถาบันนโยบายศึกษาจัดตั้งขึ้นเมื่อพ.ศ. 2528 ด้วยความสนับสนุนจากมูลนิธิคอนราด อเดนาวร์ เป็นสถาบันเอกชนที่ไม่มุ่งหวังผลกำไร มีวัตถุประสงค์และกิจกรรมในการศึกษาวิจัยและนำเสนอนโยบายสาธารณะ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาระบบรัฐสภาในประเทศไทย

แนวทางการดำเนินงาน

สถาบันนโยบายศึกษาเป็นองค์กรเล็ก ๆ ที่มีแนวทางการดำเนินงานที่เน้นการสร้างความร่วมมือแบบเครือข่ายกับนักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและประชาชนในระดับต่าง ๆ

จุดยืนของสถาบันนโยบายศึกษาคือ การค้นหาและนำเสนอทางเลือกเชิงนโยบาย การสร้างโอกาสให้มีการนำเสนอข้อคิดที่แตกต่าง และแสวงหาจุดร่วมระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม ทั้งนี้โดยยึดถือข้อมูลและเหตุผลเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอประเด็นปัญหาสำคัญในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในสังคมประชาธิปไตย และสนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในประเด็นปัญหาเหล่านี้ เพื่อเผยแพร่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเสนอทางเลือกในเชิงนโยบาย
2. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงนโยบาย และให้มีความร่วมมือกันระหว่างนักวิชาการ สมาชิกรัฐสภา สมาชิกสถาบันตัวแทนต่าง ๆ (อาทิ สมาจังหวัด, หอการค้า) ข้าราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชนและสาธารณชนทั่วไป
3. เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสถาบันตัวแทนประชาชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบายทุก ๆ ระดับ
4. เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรม นโยบายสาธารณะ และสนับสนุนการศึกษาทางการเมืองในเรื่องนิติบัญญัติและการบริหาร ตลอดจนแง่มุมอื่น ๆ ของสังคมประชาธิปไตย
5. เพื่อส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความชำนาญในกิจการนิติบัญญัติและการบริหารระหว่างภาครัฐและเอกชนในประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ

โครงการ

สถาบันนโยบายศึกษาดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ดังนี้

- สัมมนาและฝึกอบรม
- วิจัย
- สิ่งพิมพ์ (จดหมายข่าว เอกสารสัมมนา เอกสารวิจัย เอกสารนโยบาย เอกสารข้อมูล และหนังสือ)
- สื่อความรู้ทางการเมือง (รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ วิดิทัศน์ ปฏิทิน แผนที่ เกมสื่การเมือง)

พบกับรายการ “โครงการศึกษานโยบายสาธารณะทางวิทยุ” ดำเนินรายการ โดย ศ.ดร.สมศักดิ์ ชูโต และคุณดุษฎี ณ บางน้อย ทุกวันเสาร์ เวลา 17.00-18.00 น. ทางสถานีวิทยุ ททท.เอเอ็ม. 1494 และวันอาทิตย์ เวลา 06.00-07.00 น. สถานีวิทยุ กทม. เอ.เอ็ม. 873

สถาบันนโยบายศึกษาประสงค์ที่จะเผยแพร่วิดิทัศน์ รายการโทรทัศน์ชุด “สู่สังคมประชาธิปไตย” และ “สังคมสัมพันธ์” ซึ่งออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 11 ในระหว่างปี พ.ศ. 2535-2537 แก่ผู้สนใจเพื่อเป็นสื่อเสริมการเรียนการสอน และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในปัญหาสาธารณะต่าง ๆ

จดหมายข่าวรายเดือน “ปฏิรูปการเมือง” นำเสนอสาระข้อมูลและบทวิเคราะห์ทางการเมืองและนโยบายสาธารณะ เป็นอภินันทนาการแก่สมาชิกของสถาบันฯ และสถาบันการศึกษาที่สนใจ

สนใจสมัครเป็นสมาชิกเพื่อรับจดหมายข่าว และส่วนลดราคาส่งพิมพ์ และสื่อต่าง ๆ ของสถาบันนโยบายศึกษา (IPPS) ได้ที่ 99/146 ซอยหมู่บ้านงามวงศ์วาน ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 9411832-3 โทรสาร 9411834 (ค่าสมาชิก 500 บาทตลอดชีพ)

สิ่งพิมพ์สถาบันนโยบายศึกษา

อุตสาหกรรมต่างจังหวัด (2536)	60 บาท
<i>โมสิต ปันเปี่ยมรัชฎ์</i>	
การไต่สวนสาธารณะ : มาตรการยุติข้อขัดแย้ง	50 บาท
ในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2536) (พร้อมสรุปสัมมนาท้ายเล่ม)	
<i>แก้วสรร อติโพธิ</i>	
มติสำคัญของคณะรัฐมนตรีว่าด้วยเศรษฐกิจ	600 บาท
ยุครัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (2536)	
<i>รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์</i>	
โครงการพัฒนาจังหวัด (2536)	80 บาท
<i>ตระกูล มีชัย</i>	
ร่างพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ..... (2536)	80 บาท
<i>เอียรชัย ณ นคร</i>	
วัฒนธรรมกับการสร้างสังคมการเมืองประชาธิปไตย (2537)	15 บาท
<i>ชัยอนันต์ สมุทวณิช</i>	
โครงการและกลไกทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 2 2537)	60 บาท
<i>อมร จันทรมบูรณ์</i>	
คอนสติติวชันแนลลิสม์ (Constitutionalism) :	60 บาท
ทางออกของประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2 2537)	
<i>อมร จันทรมบูรณ์</i>	
ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อการปฏิรูปทางการเมือง	40 บาท
ตามแนวทางคอนสติติวชันแนลลิสม์ (2537)	
<i>อมร จันทรมบูรณ์</i>	

สยามสุ่ศตวรรษที่ 21 (พิมพ์ครั้งที่ 2 2537)	50 บาท
<i>ชัยอนันต์ สมุทวณิช</i>	
บริษัท การบินไทย จำกัด (2537)	120 บาท
<i>บัณฑิต จันทรโรจนกิจ</i>	
การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (2537)	80 บาท
<i>บัณฑิต จันทรโรจนกิจ</i>	
<i>กัลยา อุดมวิทิต</i>	
<i>วิมลรัตน์ สุขเจริญ</i>	
โครงการทางด่วนพิเศษขั้นที่สอง (2537)	50 บาท
<i>วิมลรัตน์ สุขเจริญ</i>	
งบประมาณจังหวัด (2537)	60 บาท
<i>ชัยอนันต์ สมุทวณิช</i>	
สภาตำบล (2537)	150 บาท
<i>ตระกูล มีชัย</i>	
นโยบายพรรคการเมืองไทยในการเลือกตั้ง 2538 (2538)	20 บาท
<i>กิริติพงศ์ แนวมาลี</i>	
<i>ณัฐทยา ขวัญรักษ์</i>	
<i>ประจักษ์ ก้องกีรติ</i>	
<i>วิน พรหมแพทย์</i>	
กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษารัฐและสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 2 2538)	40 บาท
<i>ชัยอนันต์ สมุทวณิช</i>	
การปฏิรูปทางการเมือง (2538)	20 บาท
<i>ชัยอนันต์ สมุทวณิช</i>	

100 ปี แห่งการปฏิรูประบอบราชการ :	150 บาท
วิวัฒนาการของอำนาจรัฐและอำนาจการเมือง (พิมพ์ครั้งที่ 2 2538)	
<i>ชัยอนันต์ สมุทวณิช</i>	
Policies of Thai Political Parties	50 บาท
in the 1995 General Election (1995)	
<i>Kiratipong Naewmalee</i>	
<i>Nattaya Kuanrak</i>	
<i>Prachak Kongkirati</i>	
<i>Win Phromphaet</i>	
การกระจายอำนาจ (2538)	100 บาท
<i>ตระกูล มีชัย</i>	
ผ่าทางตันการเมืองไทย (2538)	20 บาท
<i>ชัยอนันต์ สมุทวณิช</i>	

**สื่อความรู้ทางการเมือง
ของสถาบันนโยบายศึกษา**

วงเวียนประชาธิปไตย	80 บาท
แผนที่เส้นทางประชาชน-ถนนประชาธิปไตย	25 บาท
Road of Democracy Map	40 บาท
ไฟการเมือง	100 บาท

สนใจกรุณาติดต่อ สถาบันนโยบายศึกษา 99/146 ซอยหมู่บ้าน
งามวงศ์วาน ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 941-1832, 941-1833 โทรสาร 941-1834

